

Ценка ИВАНОВА
ЗА НЕПРЕВОДИМОТО В
МЕЖДУКУЛТУРНИЯ КОНТАКТ
(или за „превода“ на стереотипни текстове
в устната комуникация)

Tsenka / Cenka IVANOVA

ABOUT THE UNTRANSLATABLE IN
INTERCULTURAL CONTACT
(or about “translating” stereotypical texts
in verbal communication)

Abstract: In verbal communication, there is a sort of hierarchy of the thematic areas for communication, ranging from neutrality to expressiveness. Native speakers of different languages, who are also carriers of different cultural stereotypes, face one another, both in predictable and in unexpected communicative situations. To perform an effective communicative act with the “other”, it is necessary to have a specific “translation” of the linguistic expressions containing cultural codes with unique information about historical, interethnic, social, cultural, domestic, and similar processes and phenomena. The interpretation of stereotypical texts (anecdotes, jokes, adages, proverbs), as well as some sustainable comparisons from this rank, usually relies on the unique decoding by a teller and a listener, on the context and the background knowledge about it. Interesting comparisons can be made within the Balkan Slavic area, which is distinguished by languages with a high degree of kinship on the one hand, and by linguacultural reflections of differing stereotypes on the other hand, for whose formation there are objective prerequisites.

Keywords: verbal communication, intercultural contacts, stereotypes, cultural code, language expressions, translation, untranslatable, Balkan Slavic languages.

Комуникативният акт на конкретен език се осъществява по определени закономерности и нормативно установени правила, които включват и т.нар. културни кодове. Навиците за комуникация на носителите на езика са важна съставна част от неговата индивидуализация дори и тогава, когато между езиците е налична висока степен на родство – наред с обстоятелството, че всяка конкретна комуникация регистрира и определен набор личностни характеристики на индивида, встъпил в контакта. Културният „код“ на определена човешка общност е втъкан в нейния език чрез сбор от типологически общи компоненти на цивилизацията, към която исторически се асоциира тя, от една страна, а от друга – с индивидуализиращи елементи, породени също от исторически, но и от редица други предпоставки¹. Компетентностите за адекватно общуване между носителите на различни езици се подчиняват на определени „сценарии“, произтичащи от комуникативната ситуация, като поне едната страна от участниците трябва да „пренастрои“ своя културен код спрямо другия език, на който общува. По принцип овладяването на езикови системи е тясно обвързано с базисни познавателни процеси, които се предопределят от прагматиката, т.е. от общите познания за заобикалящия свят и от това как и за какво „се употребява“ езикът. Едно от направленията в прагматиката включва всички екстралингвистични фактори, имащи едно или друго отношение към езика. Ключово място заема актът на разбирането, който се съотнася едновременно с различни познавателни области и с интелектуалните способности на личността. Езиковата картина на света кореспондира пряко със стереотипите в националния образ на мисленето, с маниерите на говор и речев етикет, с особеностите на стилистиката на речта и други дълбинни причини за външно речево изразяване и за светогледа на конкретен етнос² (вж.

---

¹ В това изложение няма да се включват тълкувания на понятието за култура, както и свързаните с нея позовавания и препратки, тъй като в достъпни източници въпросът е пространно интерпретиран.

² Стереотипът се определя като предварително формирана субективна личностна или общностна оценка, предопределяща отношение,

също Корнилов 2014: 86–87). В много случаи носителите на различни езици не постигат пълно разбиране в непосредствена комуникация, защото са изградили личността си (разбирано като комплексна принадлежност към цивилизационно-културна общност, включваща и мирогледа) в различни културни среди.

Носителите на различни езици и на различни културни стереотипи се изправят както пред предвидими, така и пред неочаквани комуникативни ситуации. За да се осъществи пълноценен комуникативен акт с „другия“, е необходим специфичен „превод“ на онези езикови изрази, в които е закодирана уникална информация за исторически, междуетнически, социални, културни, битови и сходни процеси и явления. В този контекст се обръща особено внимание на лексиката и фразеологията, тъй като номинативните езикови средства и възпроизводимите езикови единици са най-тясно свързани с извънезиковата действителност и с културните наслоявания.

Всеки превод, устен или писмен, включва предварителни знания и информация, които нямат външно езиково изражение в изходния език, но трябва да бъдат „втъкнати“ в езика, на който се превежда. Привидно еднакви кодове и сигнали дори в рамките на обособен етнос и неговата култура предизвикват понякога недоразумения поради различно формираната представа за околния свят и мястото на човека в него, поради промяна в знанията за света и обществото у следващите поколения или поради различните битови навици в отделните етнографски райони. В много случаи носителите на различни езици не биха се разбрали напълно, ако са изградили личността и мирогледа си в различни културни среди. При сравняване дори т.нар. еквивалентна лексика може да се отличава със смислови нюанси, включително и при заемки в процесите на езиковата интернационализация. От друга страна, във всеки език и диалект съществуват думи, кои-

---

действие, поведение. Стереотипите са с различен произход, най-често исторически наслоени, със социална, етническа, културна ориентация. (За отношението език – култура – общество и интердисциплинарните ракурси вж. у Илиева 2021: 25–30 и цит. лит.).

то не могат да бъдат преведени дословно на друг език и това е разнообразната група на т.нар. безеквивалентна лексика. Безеквивалентната лексика маркира специфичните явления на местната култура. Важността на предходните коментари се допълва от предположението, че адресатът (слушател, читател, зрител, който „консумира“ преведена и поднесена на родния му език информация) разполага с по-малък запас от съответните фонове знания. Голяма част от преводаческите грешки (грешки в тълкуванието) произлиза от дефицита на фонове знания.

Една от най-кратките дефиниции за фоновите знания гласи, че те са „двустранно познаване на реалиите от говорещите и слушащите и то е основата на езиковото общуване“ (Ахманова 1966: 498). Фоновите знания се определят също като дифузен слой на менталността, като взаимодействие между граматика и всичко извън нея, изискващо познания от много широк спектър; те са често асоциирани с онова, което се назовава „обща култура“, макар че за обхвата ѝ няма ясно очертани граници. Това означава, че различни социални, антропологични, културологични, психологически и други области на знанието се интегрират с езикознанието. Така възгледите за обособени направления като социолингвистика, етнолингвистика, лингвокултурология и под. в крайна сметка се обединяват около общия извод, че „чисто“ (?) езиковите познания не са достатъчни, за да се осъществи пълноценен комуникативен акт с носителите на друг език, да се „преведе“ културата на „другия“ в художествен, публицистичен, икономически или административен текст. Не по-малко важен, а логически и честотно водещ в междуезиковите комуникации, е устният превод – както в неговите реализации на официална и специализирана устна комуникация, така и в комуникацията на ежедневието и в неформалните контакти.

Устната комуникация по принцип е подвластна на комплекс от фактори, които формират уникалния ѝ облик във всеки език, независимо от степените на родство с други езици³. Ситуационно

---

³ Съществуват езици и с по-изразена амплитуда между установената писмена и устна езикова норма, напр. чешкият език от славянската

тя се осъществява в неофициален или неформален формат (комуникация лице в лице с разговор от ежедневието и на битови теми, както и по обединяващи дадена общност теми, по телефон или видеовръзка) и в официален или делови формат (лекции, срещи, семинари, конференции, разговор по телефон, видеоразговор и др.). Неофициалният формат на устната комуникация съдържа компоненти, които не са присъщи на деловото устно общуване. Всяко езиково общество съдържа специфичен маниер на комуникация, който включва различни по произход и честотност на употреба стереотипни текстове, устойчиви сравнения от този ранг, хумористични форми (анекдоти, вицове, поговорки, пословици). Освен емоционално неутрални и хумористични устни форми, тук спадат жаргонната и нецензурната лексика. Тяхната употреба е свързана с различни „филтри“ на допустимост в различните езикови общества и също е част от межкултурните сравнения. Познаването на стилистично маркираните им употреби, от една страна, а от друга – социалната толерантност или недопустимост за употреба, както и наличието на преводни еквиваленти и допускането им изобщо в ситуативно маркирани комуникации са истинско предизвикателство за владеещия даден чужд език.

Реалиите в езиците са обект на особено отношение не само защото представляват специфичен преводачески проблем, вкл. и поради посочените по-горе специфики на устната комуникация. В речниковите статии те се определят като „думи, означаващи предмети, понятия или явления, характерни за бита, историята, културата и начина на живот на даден народ“. Повечето изследователи ги идентифицират с безеквивалентната лексика, наричат ги също екзоними, често се определят като непреводими елементи от текста и за тях и чрез тях са дефинирани видове преводачески похвати с цел обективизация на превода чрез заместители. Класификацията на видовете реалии (вж. Влахов, Флорин 1969), опираща се на логически ред и предметен принцип на систематизация, съдържа три големи дяла: географски и етнографски реалии – географски понятия, етнографски названия, фолклорни езикова група.

и митологични понятия; битови реалии – национална кухня, национално облекло, жилища и покъщнина, елементи от домашния бит, специфични транспортни средства, музикални инструменти, мерки, парични единици и пр.; обществени и исторически реалии – административно-териториални единици, названия на професии и длъжности, органи и организации, названия и членове на партии, на военни единици и под. По силата на различни лингвистични и екстралингвистични фактори с течение на времето речевата практика в даден език формира устойчиви по структура съставни единици, които се използват в готов вид. Фраземният състав на всеки език отразява националните своеобразия в народностните виждания, нравственост, морал, религиозни представи, култура, историческа съдба и творчески постижения. Затова фразеологизмите, от гледна точка на преводаческата практика, също се включват в реалитите – обикновено те не се поддават на превод от един език на друг, а се търсят съответствия, формирани в условията на развитие на другия език (вж. Бонова 2014).

Въпреки търсенията на универсалии, в същността си езиците съдържат различни индивидуализиращи ги черти, които не се заключават само в структурни, лексико-семантични и стилистични характеристики. Широкият диапазон на употребите на езика като функция на конкретни типове комуникативни ситуации създават широкото поле на неизчерпаеми и конкретно специфични социокултурни проявления. Изхождайки от презумпцията, че всяка стъпка към изработването на теории и типологии се базира на емпирични изследвания с конкретни наблюдения и сравнения, темата за непреводимото в межкултурните контакти може да намери подкрепа например в междуславянска и конкретно в балканославянска проекция. Интересни сравнения предоставят славянските езици, които се отличават с по-висока степен на родство, от една страна, а от друга – с по-голяма амплитуда на разликите в реалии и стереотипи, за чието статукво съществуват обективни предпоставки.

Известната затвореност на повечето балкански народи едни спрямо други в протекание на почти целия 20. век формира един културен феномен, който отдавна е предмет на констатации, но

същевременно все още са недостатъчно действени проектите за взаимно „отваряне“ на междусъседското културно пространство (вж. Седефчева 2018). Парадоксален изглежда фактът, че поколения са възпитавани чрез европейското и световното културно наследство, че всеки средно интелигентен гражданин на която и да е балканска страна може да посочи имената на емблематични представители на отделните европейски национални култури, но по правило повечето „балканци“ познават твърде малко културата и изобщо съвременния облик на своя съсед. От друга страна, също в югоизточния регион на Европа се намира най-сложният за интерпретация славяноезичен „езиков пейзаж“ с разминаването между 3 основни структуроопределящи езикови типа от 19. век и 7 стандартни (книжовни, официални държавни) южнославянски езика в началото на 21. век като последица от комплекс наследили се във времето фактори и процеси от различно естество⁴. Освен минималните разлики при езиковите стандарти, гравитирани към един от посочените типове, в този регион се наблюдава специфична тенденция на обратното движение: устната комуникация улеснява общуването между етносите – носители на различно етноезиково съзнание, докато стандартните или книжовните езици са обърнати в обратната посока – на раздалечаването. Раздалечаването е повлияно от външни фактори като чуждозиково и културно влияние с идеологически и/или политически компоненти. То бележи минимални отклонения във фонетиката и граматиката, но се откроява в лексиката и семантиката, също в реалиите, част от които са възникнали поради социален живот на няколко поколения в границите на културно различаващи се надетнически държави (Османската империя, Австро-Унгария, Социалистическа федеративна република Югославия). Тук разбирането за превод в класическия му вид (трансформация на съдържание от един чужд език на друг чужд език) е подложен на допълнителни предизвикателства поради синдрома на т.нар. „гладка повърхност“, появяващ се при много близки съвременни

---

⁴ От изток на запад в геополитическа проекция: български, македонски, сръбски, черногорски, босненски, хърватски, словенски.

езици: формално съвпадащи си, еднакво звучащи лексикални или фраземни единици имат различаващи се нюанси на употреби или отразяват несъвпадащи значения. Както бе посочено, причините са многопластови и се отнасят към социолингвистичния анализ, а подобни факти са включени и в политическия дискурс *балканизация*. Следователно надценяването на собствените възможности за разбиране на базата на познанията по първия, майчиния, своя език в тълкувателния му спектър, както и подценяването на необходимостта от информираност за основни маркери на комуникацията у „другия“ са чест повод за конфузни, комични, но и дискомфортни ситуации (вж. примери у Иванова 2004а; Иванова 2004б).

Когато се дискутира за превода в контекста на межкултурния диалог акцентът се поставя върху разбирането и тълкуването като крайна фаза на познанията от широкия спектър на фоновите знания и социокултурната компетентност. Всеки контакт с другостта се осъществява от личности с най-различни професионални профили, притежаващи съответни, т.е. неунифицирани, езикови знания и умения за общуване. В частен, макар и много важен контекст, се ситуират преводачите и интерпретаторите като професионалисти.

Разглеждайки провокативни въпроси, като например има ли дадена реалия винаги свое еднозначно тълкование от „трети“ страни, навлизаме в проблематика, която все по-действено се поставя в рамките на многоезичния Европейския съюз, но и в по-глобални измерения. Анализи и предписания подпомагат комуникациите на различни социални и икономически нива при явна необходимост от „разбиране“ на межкултурния контакт.

Факт е например, че културно-историческите знаци получават различна оценъчност от носителите на различна историческа памет. Възможно е неподготвеният събеседник да реагира ролево неадекватно на явление, което кореспондира с противоположни стереотипи и оценъчност. Така Берлинският конгрес от 1879 г. след Руско-турската освободителна война за носителя на българска културна памет е позициониран като събитие със знак

минус; за сърби, черногорци, албанци обаче решенията на този международен форум са със знак плюс, тъй като тези народи са облагодетелствани в конкретните му териториални решения. За българите руският генерал Гурко, един от героичните персонажи по време на цитираната война, е положителна личност, докато в съзнанието на поляците генералът има отрицателна историческа роля.

Прецедентните фрази и безеквивалентната лексика, когато са произлезли от събития в рамките на конкретния антропологически и културен контекст, често се сочат като пример за необходимостта от специално обособен сегмент в подготовката по междуезикова комуникация. Българските примери могат да се систематизират в няколко подгрупи с отворена рамка, например:

– реални исторически личности, станали нарицателни за определени пресонализирани характеристики: Марко Тодев (лош късмет, неудачник), Гюро Михайлов (безсмислена жертва);

– герои от народни приказки като асоцииране с типажи (Хитър Петър – съобразителен, постигащ справедливост с остроумие и хитрост и под.);

– имена на герои от приказки, в чиито образи са олицетворени човешки качества – Кума Лиса, Кумчо Вълчо, Зайо Байо, Ежко Бежко;

– специфични сравнения: облечен/а като мартеница (т.е. в бяло и червено) и редица други.

„Другостта“ като отношение към друг етнос или към негови отличаващи го черти от гледна точка на квалификатора, съотнесена с иронията или самоиронията (вж. общи въпроси и типология на изразните средства у Константинова 2011), съставлява също обособен сегмент, съдържащ предизвикателства за конкретно и адекватно тълкуване от страна на носител на друга историческа памет и на собствен културен профил. В „български“ вариант това са устойчиви съчетания със съответен колорит като *китайско писмо*, *тъмна Индия* (невъзможност за разбиране и разгадаване); сравнения или конотации, произлезли от дълго съжителство с други етноси и формирали се стереотипни пред-

стави и отношения към тях: *като циганин* (вкл. глаголи като *циганиши се*); *потурчил/а съм го някъде*; *лукав като византиец*; *мамалигар*. В контекста на самоиронията обаче е възможно да попаднат изрази с различен културен „превод“ и в този случай бълг. иронично *българска работа* се позиционира противоположно на аналогичния словашки израз или на словашкото „*работи като българин*“, което изразява положителна оценка за трудолюбие и има исторически предпоставки в признанието за трудолюбието на българските градинари някога. Специална тема, от гледна точка на политически наложени и динамично развиващи се стереотипи, се формира от поредица предизвикателства в междуезиковата еквивалентност на названия и съчетания с традиционна и налагаща се нова „биография“: напр. бълг. *негър* (по-рядко) и *чернокож* (заместващо към неутр.) – сръб. *Црнац* (неутр.) – англ./амер. *афроамериканец* (политкоректно и с ориентация на западния свят към елиминиране на обозначаването на цвят на кожата и под. различия).

Особено място в межкултурния контекст заемат анекдотите и/или вицовете и сходни кратки хумористични жанрове, обвързани с дълбинните пластове на исторически и културно ситуирани обстоятелства и дълги периоди в живота на езиковата общност. Те са обект на изследвания в културологична и литературоведска интердисциплина проекция (на какво се смее определен народ, преводими ли са хумористичните жанрове и под.). Сравнително рядко, именно в съпоставителен план, фокусът се ориентира към герои и ситуации, обвързани с исторически, религиозни, културни и социални предпоставки като важен принос за индивидуализацията на носителите на даден език в конкретните сценарии за устна комуникация. Признавайки, че хуморът е специален (и специфичен!) периметър на устното общуване за всеки народ и с различна „тежест“ в неговата характерология, умението за межкултурно общуване с неговото присъствие в днешно време е в обсега и на умението за адекватно осъществяване на контакти с партньори в бизнес комуникациите, в туризма, в международните отношения. Разглеждани от този ъгъл,

в съдържателно отношение анекдотите битуват между универсалния (в рамките на дадена цивилизационна база) и уникалния (местния, локалния, локално-времевия) код. Межкултурната асиметрия и анекдотите като реалия могат да отразяват отрицателни идеологически или политически контексти, както и обратното – да илюстрират отърсването от тях при отвореността на съвременния свят, с настъпили нови или модерни идеологеми. Изтокът и Западът през погледа на политическото огледало и наборът от фонові знания в уменията за „превод“, т.е. за разбиране на анекдоти, все още съжителстват чрез разликите между поколенията тогава, когато се пренастройват определени елементи в културната матрица. Нужно е обаче напомнянето, че изходната гледна точка, т.е. придържането към максимата къде, кога и от кого (в каква среда) е роден и възпитан субектът, фомира първосигналното тълкувание тогава, когато не е обвързано със специална подготовка или с предупреждение за възможни размивания с първичната асоциация. Така бихме могли да открием съществени разлики в погледа към света (като перифраза на „езиковата картина на света“) сред балканославянските народи, независимо от близостта на езиците им. Сред българите напр. „съжителстват“ познати персонажи с нови сюжети на анекдоти (каквито обаче не битуват сред народите от бивша Югославия), например за американец, руснак и българина, остроумията на Радио Ереван, Петка и Чапаев, сюжети с герои от рисувани филмчета като вълка и зайчето от „Ну, погоди!“ – показател за връзка с културния фон на съветската епоха. Поколения от другите балканославянски народи са отраснали и разгръщат сюжети с Том и Джери, с котарака Гарфилд, патока Доналд и под. от културата на западния свят и не познават посочените персонажи за българската среда, която обаче припознава една част от „западните“. В редицата с анекдоти на различаването се нареждат и „локалните“ персонажи Нане и Вуте плюс Пена за българите, Лала или Лале за войводинските сърби, Муйо и Хасо плюс Фата за босненците, Еро за Западна Сърбия и под.

В контекста на този вид межкултурни сравнения изниква въпрос, който изисква повече наблюдения именно от гледна точка на превода като интегрален процес: Дали между смеховата култура на даден народ и анекдотите, които битуват сред него, има знак за равенство? Факт е също, че по време на устните преводи именно в неформалните контакти, дори и в рамките на официална делова програма, шегите и вицовете се превеждат много трудно. На тази тема са известни множество споделени разкази от първо лице, а в някои анализи те съставляват обособена група при самите анекдоти.

В заключение, но не и на последно място, към въпроса за непреводимото в межкултурните контакти би трябвало да се включат и кратките жанрове с хумористично, иронично и метафорично съдържание, които отразяват специфичните (политически) отношения между съседните народи, обитаващи региона на Югоизточна Европа. В продължение на много време и в резултат на много фактори междусъседските отношения се изпълват със стереотипи, отразяващи емоционално сложни процеси. От друга страна, съвременното информационно пространство, повече откогато и да било, е обвързано с другостта и това медиаторство директно или индиректно притъпява емоционално дискомфортните състояния чрез филми, репортажи и очерци с географски, културни, социални, кулинарни и под. реалии. Това сближаване води до един обособен и разпознаваем от носителите на различни езици и култури контингент от лексика, отразяваща културните реалии на бита и всекидневния живот в различни географски точки по света. Межкултурният превод чрез комплексната езикова компетентност придобива още по-важни функции и задачи.

БИБЛИОГРАФИЯ

Ахманова 1966: Ахманова, О. С. Словарь лингвистических терминов. Москва. // **Ahmanova 1966:** Ahmanova, O. S. Slovar lingvisticheskikh terminov. Moskva.

Бонова 2014: Бонова. Фразематика и чуждоезиково обучение. (Върху материали от български и от полски език). – В: *Диалогични пространства*. Сб. с доклади от Юбилейна славистична междуна-

родна конференция. В. Търново, 134–141. // **Bonova 2014:** Bonova, St. Frazematika i chuzhdoezikovo obuchenie. – In: *Dialogichni prostranstva* (sbornik). V. Tarnovo, 134–141.

Влахов, Флорин 1969: Влахов С., С. Флорин. Непреводимото в превода. – В: *Изкуството на превода*. София: Наука и изкуство. // **Vlahov, Florin 1969:** Vlahov S., S. Florin. Neprevodimoto v prevoda. – In: *Izkustvoto na prevoda*. Sofia: Nauka i izkustvo.

Енциклопедия психология 1998: *Енциклопедия по психология* (ред. Корсини, Р. Дж., ред. на бълг. превод Л. Андреева, Хр. Гъркова). София: Наука и изкуство. // **Entsiklopedia po psihologia 1998:** *Entsiklopedia po psihologia* (Korsini, R. J. at Bulgarian L. Andreeva, Hr. Garkova). Sofia: Nauka i izkustvo.

Иванова 2004: Иванова, Ц. *Близки и различни. Южнославянски езикови проекции*. В. Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“. // **Ivanova 2004:** Ivanova, Ts. *Blizki i razlichni. Yuzhnoslavianski ezikovi proektsii*. V. Tarnovo: UI „Sv. sv. Kiril i Metodiy“.

Иванова 2004: Иванова, Ц. Кулинарните недоразумения на сръбско-българската езикова граница. – В: *Трапезата в културата на България и сърби/Трпеза у култури Бугара и Срба* (двеезичен сборник), Ниш–В. Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“ & Faber, с. 71–84. // **Ivanova 2004:** Ivanova, Ts. Kulinarните nedorazumenia na srubsko-bulgarskata granitsa. – In: *Trapezata v kulturata na bulgari i surbi/Trpeza u kulturi Bugara i Srba* (dvuezichen sbornik), Nish–V. Tarnovo: UI “Sv. sv. Kiril i Metodiy” & Faber, s. 71–84.

Илиева 2021: Илиева, М. Българинът в своя езиков свят. Лингво-културологично и психолингвистично изследване. Велико Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“. // **Ilieva 2021:** Ilieva, M. Balgarinat v svoya ezikov svyat. Veliko Tarnovo: UI „Sv. sv. Kiril i Metodiy“.

Константинова 2011: Константинова, Д. *Иронията като начин за възприемане на света (върху материал от българската и словашката фразеология)*. В. Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“. // **Konstantinova 2011:** Konstantinova, D. *Ironiyata kato nachin za vazpriemane na sveta (varhu material ot balgaskata i slovashkat frazeologia)*. V. Tarnovo: UI „Sv. sv. Kiril i Metodiy“.

Краснов 2003: Краснов, Ф. А. *Парадигматический и синтагматический аспекты фразеологии*. // **Krasnov 2003:** Krasnov, F. A. *Paradigmaticheskiy aspektiy frazeologii*. www.krsu.edu.kg/vestnik/2003/v2/a04.html

Корнилов 2014: Корнилов, О. А. *Языковые картины мира как производные национальных менталитетов*. Москва: КДУ. // **Kornilov**

2014: Kornilov O. A. *Yazikovie kartini mira kak proizvodnie nacionalnih mentlitetov*. Moslva: KDU.

Кръгла маса по устна комуникация 2014: Кръгла маса „Устната реч в обучението по български език като роден и като чужд“. – В: *E-списание LiterNet*, 02.07.2014, № 7 (176) // **Kragla masa po ustna komunikatsia 2014:** Kragla masa “Ustnata rech v obuchenieto po balgarski ezik kato roden i kato chuzhd”. – In: *E-spisanie LiterNet*. <https://litenet.bg/publish2/anonim/ustnata-rech.htm> <15.09.2021>

Крюков 1988: Крюков, А. Н. Фоновые знания и языковая коммуникация. – В: *Этнопсихолнгвистика*. Отв. редактор Ю. А. Сорокин. Москва: Наука, с. 19–33. // **Kryukov 1988:** Kryukov, A. N., Fonovie znania i yazikovaya komunikatsia. – In: *Etnopsiholingvistika*, red. Yu. A. Sorokin, Moskva: Nauka, s. 19–33.

Мечковская 1996: Мечковская, Н. Б. *Социальная лингвистика*. Москва. // **Mechkovskaya 1996:** Mechkovskaya, N. B. *Socialnaya lingvistika*. Moskva.

Сedefчева 2018: Sedefčeva Valentina. Suvremeni umjetnički prijevodi kao književni i kulturni most između Bugara i Hrvata. – In: *Prvi hrvatsko-bugarski slavistički susret / Първа българско-хърватска славистична среща. Suvremeni bugarski jezik i književnost u poredbeno-slavističkom i interdisciplinarnom kontekstu*, 23. i 24. listopada 2015, Zagreb: FF-Press, с. 55–62.

Хроленко 2004: Хроленко, А. Т. *Основы лингвокультурологии*. Москва: Наука. // **Hrolenko 2004:** Hrolenko, A. T. *Osnovi lingvokulturologii*. Moskva: Nauka.

Хънтингтън 2002: Хънтингтън, С. *Сблъсъкът на цивилизациите и преобразуването на световния ред*. София: Обсидиан. // **Hantingtan 2002:** Hantingtan, S. *Sblasakat na civilizaciite i preobrazuvaneto na svetovniya red*. Sofia: Obsidian.

Ivanova 2017: Ivanova, C. Languages and Writing Systems: Between the Cultural Heritage and Politics (A Sociolinguistic Perspective) – In: *Learning and Teaching Languages: Creating Bridges to the Future*, p. 126–146. http://www.beta-iatefl.org/cogitoergosum/wp-content/uploads/2018/01/BETA-IATEFL-Newsletter_July_August_2017-Special-Issue.pdf